

Refleksjoner omkring Ånden, troen og dåpen

TERJE HEGERTUN

Egentlig er det et mysterium. Når får man Den Hellige Ånd? I NT ser vi hvordan Ånden skjuler seg og åpenbarer seg om hverandre. Apostlene gjør ikke Ånden til gjenstand for noen systematisk kartlegging. De teller ikke nådegavene. Ånden er den uventede gjesten. Den store overraskelsen som kom som en stormvind på pinsedag og reiste opp kirken.

«Hva skal vi gjøre?»

Påskedagen pustet Jesus på dem alle og sa: Ta imot Den Hellige Ånd. Men Jesu pust var samtidig tegnet på at noe mer skulle komme. Det som Faderen hadde lovt og som ble en personlig erfaring. Dette «mer» kom på pinsedag: «Da ble de alle fylt med Den hellige ånd», Acta 2, 4. Det utløste et spørsmål fra de som hørte og så hva som skjedde: «Hva skal vi gjøre?» Og svaret kom like omgående – et svar som kan sees som et mønsterbilde og som senere i kirken ble tolket som et prinsipputsagn: «Vend om og la dere døpe i Jesu Kristi navn, hver og en av dere, så dere kan få tilgivelse for syndene, og dere skal få Den hellige ånds gave. For løftet gjelder dere og barna deres og alle som er langt borte, så mange som Herren vår Gud kaller på», Acta 2, 38-39.

Her bindes dåpen og Ånden - påsken og pinsen om du vill - sammen i en apostolisk struktur som inneholder både krav og løfter, både handlinger fra vår side og løftestilsagn fra Guds side. I

apostlenes gjerninger blir dette forsøkt holdt sammen i håndpåleggelsen og i tilknytning til en ordnet praksis. Jesu dåp var i oldkirken et sentralt motiv for den kristne dåp, men den ble også ansett for å være en karismatisk hendelse. Lukas sier at etter dåpen og mens Jesus stod og ba, kom Ånden over ham i skikkelse av en due, Luk 3, 22.

På tusen måter

Nå tror jeg at det er umulig å skape ytre standarder for hvordan Ånden kan oppleves og oppdages. Han kommer på tusen måter. Det finnes for eks. ikke noen spesifikk lære om åndsdaap i NT. Men det finnes noen fortellinger om åndsfylte personer. Vi forfører ikke over Ånden - den «blåser dit den vil», Joh 3, 8. Like fullt er dåpen og håndspåleggelse en del av en ytre ordning. Det ser ut til at Gud har bestemt det slik. Og han har knyttet sitt løfte og sitt nærvær til det. Kanskje Gud gjorde det for vår skyld. Gud så at vi trengte det – selv om Gud som sådan ikke er avhengig av det. Den som er døpt, er død og oppstått med Kristus, uavhengig om man føler det eller ikke. Ordet og Ånden er nærværende og troen er gitt som gave fra Gud. Denne troens og Åndens gave blir et kall til overgivelse, etterfølgelse og disippelskap.

Pinseveennene har ikke tydelig nok greid å komme til rette med det sammenbindende mønsteret som avdekkes her i Acta 2, 37-39. Mens vanddaap og åndsdaap før pinsedag blir kontrastert, jfr Acta 1,5, blir omvendelse og daap i Jesu navn etter pinse samordnet med og tilknyttet Åndens gave. Dette er i for stor grad skilt fra hverandre i pentekostal tenkning og praksis, noe jeg beklager. Det rammer både daapsteologien og forståelsen av når man får Ånden.

NT gir oss tre perspektiver på hvordan Ånden meddeles:

Som løfte fra Gud

Også fra et pentekostalt hold forstår man tilegnelsen av Ånden som symptomatisk med det å bli en kristen. Ingen kan tilhøre Kristus uten å ha Guds ånd, Rom 8,9. Ånden ble mottatt i forbindelse med omvendelse, tro og daap, Acta 2, 37-39, og Johannes beskriver pånyttfødselen som en daap i vann og ånd, Joh 3,5. Paulus tolker dessuten daapen i lys av Jesu død og oppstandelse, Rom 6, 5.

Relasjonen mellom Ånden og Kristus kommer til uttrykk i hvordan begrepet «å være i Kristus» blir knyttet sammen med «å leve i Ånden». Hos Paulus representerer det den samme virkelighet. Som skapt i Guds bilde har han gitt oss både Sønnen og Ånden. Det er viktig å holde sammen, ellers faller det trinitariske gudsbildet sammen. Åndens rolle må ikke bli underkommunisert i NTs samlede frelsesbilde.

Altså: Ånden ble gitt som løfte fra Gud til dem som omvender seg og lar seg døpe.

Som svar på bønn

At vi i Acta likevel ikke står overfor noen form for magisk sakramentalisme, er Acta 4, 23-31 et uttrykk for. Denne teksten, som gjerne kalles for «den lille pinsen», sier at «da de hadde bedt, skalv stedet der de var samlet. De ble alle fylt av Den hellige ånd og talte Guds ord med frimodighet» v 31. Dette utfyller den mer sakramentalt orienterte teksten i Acta 2,38. Ånden kommer til dem på nytt, ikke ulikt det som skjedde pinsedag, og den kom som svar på bønn. Likevel har den et noe annet siktemål enn utrustning og tjeneste: den fylte dem med kraft for at de skulle motstå lidelse og tåle motstand. Ånden kom altså med nye «fylder», jfr. også Jesu løfte i Luk 11,13 om at de skulle få Ånden som ba ham om det.

Altså: Ånden kommer som svar på bønn.

Til dem som hører og tror

Et annet sentralt skriftord i pentekostal pneumatologi er Gal 3, v 2 og 5: «Svar meg på én ting: Fikk dere Ånden ved lovgjerninger eller ved å høre og tro? Han som gir dere Ånden og gjør under blant dere, gjør han det ved lovgjerninger eller ved at dere hører og tror?»

Selv om det ikke er dåpen som er innenfor synsranden i det oppgjøret som Paulus tar med galaterne i dette skriftet, er det like fullt grunn til å legge merke til at han knytter åndstilegnelsen tydelig til «å høre og tro». Og senere i det samme brevet knytter Paulus troen og dåpen sammen: «For dere er alle Guds barn ved troen på Kristus Jesus. Alle dere som er døpt til Kristus, har kledd dere i Kristus», Gal 3, 26-27.

Dermed kobles omvendelses- og trosdimensjonen sammen

med det å «få Ånden». Det virker her som om Paulus snakker om den grunnleggende åndsgaven som blir gitt i gjenfødselen; for å leve som en Kristi etterfølger. Den er en frukt av det å høre og tro evangeliet. Å motta Ånden faller sammen med å motta frelsen. Som barnekårets ånd gir den frelsesvisshet og tillit til Gud, Rom 8,15. Men i tillegg betegnes Ånden i bevisste symbols- og erfaringskategorier, jfr. begreper som segl, pant, kraft, gaver, frukt osv. Jfr. også 1 Joh 5,1 der det heter at «enhver som tror at Jesus er Kristus, er født av Gud». Dette faller godt sammen med Mark 16,16: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst...» Troen på Kristus og dåpen i Jesu navn er for Paulus en enhet. Det samme kommer til uttrykk i Koll. 2, 12.

Altså: gis Ånden til den som hører og tror, i følge paulinsk teologi.

Alltid en sammenheng

Forholdet mellom dåpen, troen og Ånden framtrer kanskje som det aller vanskeligste i den dogmatiske samtalen mellom konfesjonene. Og blant disse er forståelsen av troens rolle det mest krevende. I hvilken grad er troen den Åndens gave som følger av å høre, forlate seg på Guds rettferdighet og bli en etterfølger av Kristus? Eller: i hvilken grad kan vi anse troen som noe Gud innbyter som en suveren gudshandling ved dåpen av små barn, uavhengig av noen bevisst «høre og tro»-kontekst. Troen blir her den sæd som sås og som senere forhåpentligvis vil komme til å spire. Uansett er det ikke mulig å oppløse sammenhengen mellom troen og dåpen. Pentekostal tenkning sier at troen er en gave, forstått som tillit, og gitt av Gud ved Ordet og Ånden. Det skjer når en vender seg til Gud, uavhengig av om denne troen og tilliten kommer tidlig eller sent i livet og om den kommer som en gryende soloppgang eller som en stormfull omvendelse.

Pinsebevegelsen har ingen eksakt lære om barnet og troen - annet enn at barnet bæres inn i menigheten i tillit til at det er Guds barn. Det blir gjenstand for en velsigneshandling og blir forsøkt ledet fram til etterfølgere av Kristus, innenfor rammen av menighetsfellesskapet. På grunnlag av egen tro og overbevisning forenes det så med Kristus i dåpen. Dette gjør det naturlig at dåpen finner sted på et senere tidspunkt enn det som er vanlig i en barnedåpstradisjon.

Av døpte vrimler land og strand...

Og det er kanskje ikke til å unngå at pinsevekkene kikker seg omkring og undrer: De vet at «av døpte vrimler land og strand», men de spør: «hvor er troens brann?» De undrer seg over den manglende sammenheng det er mellom antall døpte og de som faktisk bekjenner troen på Jesus og som går på kirkevei. Når dette er et dilemma for mange prester, kan vi kanskje ane hva mange frikirkemedlemmer tenker ved en «folkekirkelighet som ser ut til å få større tilslutning jo mindre folk kjenner til Kristi lære», for å sitere hva Jon Kvalbein skrev i i en avisartikkel forleden under henvisning til Kierkegaard (Aftenposten fredag 31. august, del 2: 2).

Tilsvarende har det fra et pentekostalt perspektiv vært reist spørsmål i forbindelse med forståelsen av tilegnelsen av Ånden ved dåp av spedbarn. Mens den tidligste dåpspraksis fra apostlenes dager var misjonsdåpen som knyttet dåpen til en disippelskapsbevissthet, kom den stadig mer dominerende praksis med dåp av barn til å ta bort tanken om «den første -» og «den andre dåp». Alt ble så å si samlet opp i den ene dåp - samtidig som læren om kirken som det ene stedet for Åndens rom og nærvær ble utviklet. Det som skjedde innenfor rammen av kirkens liv og liturgier ble forstått som åndsformidlende.

På mange måter

Vi finner i NT ikke noe entydig bilde av forholdet mellom Ånden og dåpen. I Acta 10.44-11,18 mottar noen Ånden og taler i tungener før dåpen og uten håndspåleggelse. Noe lignende skjer med Paulus, i følge Acta 9, 17-18. Men her kommer i tillegg håndspåleggelsen fra Annanias sin side. Paulus ble fylt av Ånden og gjorde seg så klar til å bli døpt. Den grunnleggende virkning av kristen initiasjon i begge disse tilfellene – med eller uten håndspåleggelse og før eller etter dåpen – var at de nyomvendte mottok Åndens gave som ledd i det å bekjenne Kristus. Dette kommer til uttrykk på denne måten i BEM-erklæringen, det mest kjente av alle økumeniske dokumenter, det såkalte Limadokumentet om dåp, nattverd og embete, utgitt av Kirkenes Verdensråd i 1982: «The Holy Spirit is at work in the lives of people before, in and after their baptism» (s 2).

Selv om Ånden kom før dåpen, viser begge tilfellene at vann-

dåpen ble betraktet som nødvendig for å fullføre initiasjonen. Teksten i Acta 19,1-7 om disiplene fra Efesus, anvendes gjerne av pentekostale som støtte for at Ånden kommer etter dåpen. Likevel er det klart at i stedet for å splitte vanddåp og åndsdaap fra hverandre, gjør denne teksten det motsatte. Den forener den kristne initiasjon gjennom både vanddåp, håndspåleggelse og mottakelse av Ånden med karismatiske gaver som tungetale og profetier. Hendelsen i Acta 19 ligger dermed nær opp til den apostoliske veiledningen som gis pinsedag, i følge Acta 2, 38.

Dersom vi også tar med fortellingene i Acta 8 og 16 og sammenholder dem med den paradigmatisk struktur i Acta 2, 10 og 19, så ble ikke bare Åndens gave gitt som ledd i det å bli en kristen som sådan. Ånden kunne ikke bli ansett å være inngytt uten at den også på en eller annen synlig måte var utgytt. Slik kom Ånden på ulike måter til uttrykk innenfor rammen av det kristne fellesskap; og den hadde oppbyggingen av koinonia-fellesskapet som mål.

Det grunnleggende element

Ånden var i det hele tatt det grunnleggende element i livstolkningen i urkirken. For de første kristne var spørsmålet om å være en kristen et spørsmål om å motta Ånden, og å gå inn i den nye tid med kraft. De ville knapt ha forstått vårt begrep «åndsfylt kristen». Det ville vel vært som å si en «norsk nordmann». De tenkte neppe på den kristne initiasjon som en to-trinnsprosess, slik mange pinsekristne har gjort de siste 100 år. For dem var det å være en kristen ensbetydende med å ha Ånden. Å være åndsfylt, var å være kristen. Å være kristen, var å være åndsfylt. Det var en grunnleggende forutsetning for de nytestamentlige forfatterne og et uttrykk for det normale kristenliv. Derfor skriver Paulus – i engelsk oversettelse: «keep on being full of the Holy Spirit», Ef 5, 18.

Den tapte dimensjon

Mon tro om det ikke er korrekt å si at pinsebevegelsen var blant de bevegelser i den kristne kirke som gjenvant noe av en tapt dimensjon ved å bringe «den andre dåp» tilbake til kirken. Det er Ånden som gjenföder, men Ånden kan i tillegg komme som en fylde, med de klassiske tegn som det nye testamente viser. Dette har sin grunn i en rekke forhold, bl.a. at pinsefestens dag tolkes

mer individuelt innenfor en pentekostal enn det som har vært vanlig i klassisk dogmatikk, og at det apostoliske mønsteret fra Peters munn i Acta 2, 39 viser til et løfte som hadde karakter av gjentakelse ved seg. Pentekostale teologer mener at det er selvinnlysende for pinsevenner at dåpen i Ånden ikke opphørte – men startet – med pinsedag, og at den heller ikke ble lukket da urkirkens tid var over. Både gjenfødselen ved tro og åndsdaopen er en «fødselsrett» for alle kristne.

Bli fylt av Ånden!

Samtidig understreker pinsevennene at kristne som ikke taler i tunger likevel har Ånden. Åndsdaopen er bare én av Åndens ulike gjerninger. Anger, overbevisning, rettferdiggjørelsen, gjenfødselen og helliggjørelsen er alt sammen et verk av den samme Ånden. Fra det øyeblikk et menneske omvender seg og tror Jesus, vil gjenfødselen finne sted, og fra det øyeblikket er det riktig å si at denne personen har Ånden. Når Lukas beskriver Åndens gjerning på ulike måter, er det ikke for å kontrastere, men for å betone Åndens mangfoldige uttrykk. Når Lukas bruker ord som «å bli fylt av Ånden», «å motta Ånden», at «Ånden ble utgytt», at «Ånden falt på dem» osv., så er det ikke for å si at Ånden ikke også er til stede ved frelestilegnelsen, men tvert imot at Ånden allerede er mottatt og bor i alle som er gjenfødt, jfr. Rom 8,9.

Terje Hegertun, f. 1953, er teolog og har bred erfaring som forkyrner, pastor og redaktør i pinsebevegelsen i Norge. Siden 2004 har han vært knyttet til seksjonen for systematisk teologi ved Det teologiske Menighetsfakultet og vært ansvarlig for utviklingen av pentekostale studier på bachelor- og masternivå.

Reflections on the Spirit, Faith and Baptism

Basically, the question of when the Spirit is received remains a mystery. There is no specific and univocal teaching of baptism in the Spirit in the NT, but several narratives of people filled by the Spirit and various perspectives on the transmission of the Spirit, showing that faith and baptism are inseparably connected. One weakness with Pentecostal thinking and practice is that it has not managed to hold conversion, baptism and the gift of the Spirit sufficiently together. Pentecostals deplore the discrepancy between the many baptisms and the few actually confessing Christ and attending church. The Holy Spirit is at work in the lives of people before, in and after baptism. Baptism in water and baptism in the Spirit are two dimensions of the same event. The Pentecostal movement rediscovered a lost dimension by bringing “the second baptism” back in church.